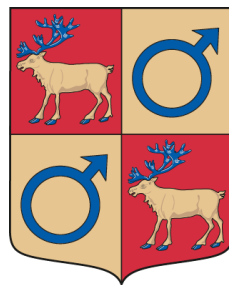

Dokumentbeteckning Överenskommelse för myndighetssamverkan i Gällivare	Upprättad datum 2005 03 09
Avser verksamhet Samverkansgruppen Våld mot nära	Revideras Varje år
Ansvar och genomförande Chefer och verksamheter	Senast reviderad 20190701

Våld mot nära

Överenskommelse för myndighetssamverkan i Gällivare avseende våld mot nära

Gällivare
kommun

Åklagarkammaren

Kriminalvården

Innehåll

Överenskommelse för myndighetssamverkan i Gällivare avseende våld mot nära	1
Gemensamma mål och utgångspunkter	3
Särskilt om samverkan	6
Huvudansvarsområden	6
Möten och utbildningar. Gemensam kartläggning. Planens uppdatering.	7
Sekretess	7
Lagparagrafer (sekretesslagstiftning)	9
Sjukvården	10
Polis och Åklagare	12
Socialtjänst	14
Elevhälsa	15
Kriminalvård	15
Kriminalvård	16
Del II: Om Hedersrelaterat våld och förtryck/HRVF	17
Familjestruktur	18
Heder och skam	18
Kollektivistiskt våld som en del av ett strukturellt förtryck	19
Rubbad maktbalans	19
Förstärkande faktorer	19
Förekomst	20
Tecken som bör leda tanken till hedersrelaterat våld och förtryck	20
Primärvården Gällivare/Malmberget, Ungdoms-mottagningen samt Gällivare sjukhus, vid HRVF	21
Skolans arbete när det gäller hedersrelaterat våld	22
Socialtjänsten vid Hedersrelaterat våld och förtryck	23
Kriminalvården	23
Del III: Exempel på mer stöd och information:	24
Kvinnojouren Nike	24
Brottsoffermyndigheten	24
BRIS	24
Kvinnofridslinjen	24
Personsäkerhetsgruppen vid Länspolisen	24
Kontaktlista	26

Gemensamma mål och utgångspunkter

Bakgrund

Konventionen om avskaffande av våld mot kvinnor antogs år 1979 av FN (i kraft september 1981). Grunden till den ligger i förståelse av det sexualiserade våldet som ett uttryck för männens överordning i samhället samt kvinnors och barns underordning. Detta är med andra ord en fråga om kön och om makt. Mäns våld mot kvinnor är ett omfattande strukturellt problem och det är ytterst en fråga om jämställdhet och fullt åtnjutande av de mänskliga rättigheterna.

Våld i nära relation är ett sammansatt och mångfacetterat folkhälsoproblem. Det omfattar såväl rättsliga som sociala och hälso- och sjukvårdsaspekter. Våldet medför mycket stora samhällsekonomiska konsekvenser. Framför allt medför det många gånger stora lidanden för den enskilde och för barn i våldets närhet. 2012 anmäldes omkring 28 400 fall av misshandel mot kvinnor över 18 år. 2017 anmäldes ca 28 000 fall av misshandel. Mörkertalet är mycket stort. Majoriteten av de som misstänks för misshandel mot kvinnor är män. Av cirka 6300 anmälda våldtäkter år 2012 gällde 2 880 våldtäkter mot barn i åldern 0–17 år. I 10 % av våldtäkterna var offren pojkar. Bland de vuxna offren var 96 % kvinnor och 4 % män. 2017 anmäldes 7370 fall av våldtäkter. Av dessa var 3120 våldtäkter mot barn, ca 90 % var flickor och 10 % pojkar. Överlag är det främst män som misstänks för sexualbrott; av de misstänkta är endast 2-3 % kvinnor. (BRÅ)

I en svensk historisk kontext är våld inom familjen inget nytt. Våld inom familjen har beskrivits både som en rätt och en plikt. I äldre svensk lagstiftning ges exempelvis husbonden rätt att "med måtta" aga sin hustru, sina barn och sitt tjänstefolk. Ett annat exempel från svensk kultur är påbudet att aga barn för förseelser som att svära på helgdagar – dock inte till döds, det gav bötesstraff. Först år 1966 togs alla formuleringar om föräldrars rätt att aga sina barn bort ur föräldrabalken.

Våld i nära relation är ett brott som innebär ett stort personligt lidande för den utsatta och för barn som bevittnar våldet. Det medför också mycket stora kostnader för samhället. Forskaren Katarina Weinehall vid Umeå universitet har, år 2002, följt ett misshandelsfall för att se vad kostnaden i reda pengar blev. 2,5 miljoner kostade denna enda kvinnomisshandel, varav skattebetalarna fick stå för cirka 85 %. Fler liknande beräkningar finns som visar på mycket stora ekonomiska konsekvenser.

I och med att propositionen *Kvinnofrid* (1997/98:55) antogs år 1997 infördes brottet kvinnofridskränkning samt fridskränkning i Brottsbalken. Samma år beslutade även regeringen om ett myndighetsgemensamt uppdrag för att bekämpa våld mot kvinnor. I uppdraget ingick *samarbete mellan olika myndigheter på lokal nivå* för att bli effektivare i detta arbete.

År 2007 antog regeringen tre handlingsplaner på området: Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (skr. 2007/08:39), Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (skr. 2007/08:167) samt Handlingsplan för att förebygga att unga blir gifta mot sin vilja (skr. 2009/10:229). I handlingsplanerna anges *ökad samverkan* som ett av sex viktiga insatsområden för att förbättra myndigheternas arbete:

”Ett ökat samarbete inom och mellan myndigheter och andra aktörer som kommer i kontakt med våldsutsatta och förövare är av avgörande betydelse för att utsatta personer ska få den hjälp de behöver. Samarbetet ska ske med kunskap om och respekt för varje myndighets uppdrag och kompetens. Regelverk, rutiner och myndigheters sätt att arbeta får inte utan goda skäl hindra ett fördjupat samarbete.”

I april 2012 tillsatte regeringen länspolismästaren Carin Götblad som nationell samordnare mot våld i nära relationer med uppdrag fram till juni 2014. I uppdraget ingick att lägga förslag på nya insatser, klar maj 2014. *Våld i nära relationer- en folkhälsofråga*, (SOU 2014:49). Dessutom fick Brottsförebyggande rådet år 2012 i uppdrag att genomföra en nationell kartläggning av brott i nära relationer,

BAS-nivå för myndigheter

I Norrbotten inleddes år 2011 en strukturerad samverkan mot våld under ledning av Kommunförbundet Norrbotten. Deltagare är förutom länets kommuner också Region Norrbotten, Polismyndigheten Norrbotten och Åklagarmyndigheten. De samverkande myndigheterna har själva förtydligat sina skyldigheter, enligt nuvarande lagstiftning i den **basnivå** som varje myndighet har att uppnå inom området våld i nära relation. Denna basnivå för myndigheterna i Norrbotten biläggs denna handlingsplan (Bilaga 1).

Handlingsplan för myndighetssamverkan

Socialstyrelsen tar i sin handbok VÅLD från 2011 upp möjligheten för viktiga aktörer att gemensamt skapa en samverkansplan. Planen kan innehålla beskrivningar av ansvarsfördelningen mellan de olika aktörerna och hur akuta ärenden ska hanteras. Samplanering kan och bör ske i enskilda ärenden. Övergripande samverkan kan också handla om att gemensamt kartlägga omfattningen av våld i nära relation och att planera och genomföra utbildningar för olika målgrupper.

Syfte och avgränsning

Denna handlingsplan rör myndighetssamarbete beträffande våld i nära relationer. Det upprättades ursprungligen år 2005 som en överenskommelse mellan lokala myndigheter i Gällivare: Kommunen, Polisen, Landstinget, numera Region Norrbotten, Migrationsverket, Åklagarkammaren och Frivården, som ett *handlingsprogram kring våld mot kvinnor* på uppdrag av det lokala hälsorådet i Gällivare kommun. Försäkringskassan och Svenska Kyrkan som ursprungligen ingick i gruppen har utträtt och Elevhälsan har tillkommit. Även Migrationsverket har utträtt eftersom de inte längre har någon verksamhet i Gällivare.

Handlingsplanen ska underlätta samverkan med den våldsutsatta i centrum. Syftet är att förstärka samverkan mellan de aktörer som ger stöd till våldsutsatta. I arbetet mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat förtryck och våld, människohandel för sexuella ändamål och prostitution krävs en välfungerande, och bestående, samverkan för att nå framgångar. Civilsamhället är ett viktigt komplement till de offentliga verksamheterna, deras kunskap och erfarenheter ska tas tillvara. Ett ökat samarbete mellan aktörerna är nödvändigt för att arbetet mot denna typ av våld ska bli effektivt som möjligt. Dokumentet berör rutiner och ramar för samverkan både på övergripande nivå och i enskilda ärenden. Genom att tydliggöra myndigheternas olika ansvarsområden och fokusera på aktiv samverkan vill vi åstadkomma ett bra samnyttjande av insatser.

Dokumentet går inte in på de relationsmässiga, psykologiska och sociala mekanismerna bakom våld i nära relation. Information om detta finns att hämta på NCK:s websida Kunskapsbanken, www.nck.uu.se. NCK/Nationellt Centrum för Kvinnofrid är Sveriges nationella kunskaps- och resurscentrum för frågor om mäns våld mot kvinnor, våld i samkönade relationer och hedersrelaterat våld och förtryck och arbetar på regeringens uppdrag i samverkan med 16 centrala myndigheter samt landets länsstyrelser.

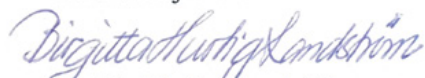
Mål

Den övergripande målsättningen i myndighetssamverkan i Gällivare är att hjälpa och stödja den utsatta personen genom aktiv samverkan med den våldsutsatta i centrum, och att motverka våld i nära relation. Målsättningen kan nås genom följande:

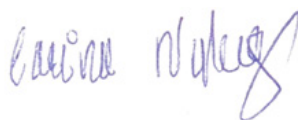
- Ett dokument som belyser de olika myndigheternas ansvar och visar på möjlig samverkan. För att kunna ge effektivt skydd och stöd fordras ofta samplanering och väl samordnade insatser från flera håll, såväl i arbetet för ett våldsutsatt barn som för en våldsutsatt vuxen. Dokumentet belyser de olika verksamheternas interna processer och anger riktlinjer för samverkan runt den våldsutsatta för att underlätta planering och samarbete mot våldet genom kunskap och förståelse för en myndighets insatser hos andra aktörer som möter den våldsutsatta och eventuella barn. Dokumentet betonar vars och ens ansvar men vill också skapa samsyn och upplevelse av **gemensamt** ansvar.
- Berörda myndigheter vidtar viktiga förstahandsåtgärder samt erbjuder skydd, stöd och vård så att den utsatta personen känner trygghet och kan komma ifrån våldet.
- Erbjudande om ett långsiktigt stöd inklusive stöd att våga berätta och genomföra en rättsprocess.
- Alla berörda bör särskilt uppmärksamma barns situation och deras behov av stöd.
- Att parterna gemensamt anordnar fortsatta myndighetsövergripande utbildningsinsatser för alla berörda inom de olika myndigheterna.
- Återkommande samordning genom regelbundna möten i samverkansgruppen.
- Årlig kartläggning av våldet: En årlig statistiksammanställning över våld i nära relation i kommunen med grund i vad myndigheterna möter i de olika verksamheterna. Respektive part bidrar med sin statistik. De olika uppgifterna sätts samman till en helhetsbild.
- Information i form av en folder samt webbinformation riktat till våldsutsatta och deras anhöriga. Målet är att erbjuda information på flera språk.

Eva Sjöström
Polisen

Gitt Ström
Gällivare sjukhus

Birgitta Hurtig-Landström
Elevhälsan

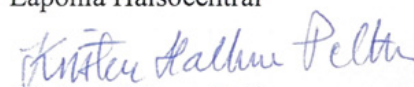

Anette Viksten-Åhl
Gällivare socialförvaltning

Carina Nyberg
Åklagaradministratör

Lokal åklagare

Marita Eriksson
Laponia Hälsocentral

Kirsten Hallman Pettersson
Gällivare Hälsocentral

Särskilt om samverkan

Samråd och samplanering kan alltid ske, antingen genom direktkontakt när behov uppstår eller vid ett samverkansmöte. Ärendet avidentifieras lämpligen så att ingen sekretess bryts. En viktig funktion för samverkansgruppen är just att bistå varandra i bedömning och planering av insatser för en våldsutsatt i en viss situation. Fokus bör ligga på att snabbt samordna initiala insatser som polisanmälan, riskanalys med adekvata skyddsåtgärder, dokumentation av skador, råd, stöd och behandlingsinsatser.

Då barn utsatts för våld och/eller sexuella övergrepp ska myndigheternas initiala insatser alltid koordineras och barnperspektivet säkras. Vid utredning av barn som utsatts för våld och/eller sexuella övergrepp framhålls ofta värdet av medhörning av fler myndigheter under barnförhören, för att minska antalet utredningssamtal med barnet. Medhörning av åklagare har visat sig ha en stor betydelse för kvalitén i den fortsatta rättsprocessen.

När instanserna kontaktar varandra i varje särskilt fall måste det tydligt klaras ut vem som ansvarar för vad. Om det finns oklarheter i något avseende måste varje myndighet i grunden känna att de har ansvaret, allt för att den våldsutsatta ska få nödvändig hjälp. Myndigheternas ansvar kan aldrig överlåtas till frivilligorganisationer, men frivilligorganisationernas mål sammanfaller väl med myndigheternas och därmed följer att samverkan med dem också är viktig för att säkerställa ett gott omhändertagande av en våldsutsatt person och eventuella barn.

Socialtjänst och övriga myndigheter har möjlighet att kontakta länspolisens personsäkerhetsfunktion eller en åklagare för att bolla säkerhetsfrågor kring en enskild klient eller be om råd i enskilda ärenden. Se kontaktlista längst bak.

Huvudansvarsområden

Observera: Den som är i kontakt med en våldsutsatt initialt har ett särskilt ansvar för att stödja personen så att undersökning och dokumentation görs vid hälsocentral eller annan sjukvårdsinrättning. Om den våldsutsatta i framtiden bestämmer sig för en polisanmälan är det av stor vikt att även tidigare och mindre skador som inte krävde behandling har dokumenterats, t.ex. greppmärken eller mindre blåmärken, liksom skador av äldre datum.

- Riskanalys – såväl Polis som Socialtjänst gör egna riskanalyser, eftersom de är färskvara
- Stödjande samtal/kontaktperson – Gemensam Biståndsenhet vid Socialtjänsten
- Ekonomi – Försörjningsenheten vid Socialtjänsten
- Boende – Försörjningsenheten vid Socialtjänsten
- Sjukvård – Regionens enheter
- Lagföring av gärningsmannen – Polisen och Åklagaren
- Målsägandebiträde i rättsprocessen – Polisen eller Åklagaren anmäler behov till tingsrätten
- Stödperson i rättsprocessen – Polisen eller Åklagaren anmäler behov till tingsrätten
- Kontaktförbud – Polisen anmäler behov till Åklagaren som beslutar
- Trygghetspaket – Polisen beslutar om eventuell utdelning
- Skyddad adress (kvarskrivning) – beslutas av Lokala skattemyndigheten
- Ny identitet (fingerade personuppgifter) – Polisen i Gällivare anmäler behov till Stockholms tingsrätt som beslutar

Möten och utbildningar. Gemensam kartläggning. Planens uppdatering.

Samverkansgruppen som arbetat fram detta dokument ska träffas regelbundet. Gruppen sammankallas av socialtjänstens representant i samverkansgruppen.

En gång om året görs en kartläggning över våld i nära relation inom kommunen. Respektive part tar med den statistik som finns i den egna verksamheten. Detta sätts samman av socialtjänstens parter till en helhetsbild över våld i nära relation i kommunen.

Varje myndighet måste underhålla och fördjupa utbildningsnivån och ansvara för att ny personal får utbildning. Gemensam utbildning är också nödvändigt för att alla aktörer skall få en samsyn, få ta del av nyheter inom respektive myndighets ansvarsområde etc. Detta planeras av samverkansgruppen.

En uppdatering av handlingsplanen görs årligen. Socialtjänsten initierar.

Sekretess

Sekretess gäller normalt för utlämnande av uppgifter mellan socialtjänst, polis och sjukvård. Ärende aidentifieras lämpligen vid samråd så att ingen sekretess bryts. **Möjlighet till konsultation och samråd i sak finns alltid** om man inte lämnar uppgifter som kan röja den enskildes identitet.

Med den enskildes samtycke kan uppgifter lämnas till alla och mellan alla som samtycket omfattar. Om klienten har gett samtycke till samråd och samplanering, är sekretess inget hinder. Den enskilde "äger" sin sekretess, och samråd kan då ske identifierat.

*Socialtjänsten **skall** underrättas om en kvinna har behov av dess insatser, om kvinnan inte motsätter sig detta. Undantag från sekretess gäller även i en rad fall då information kan eller ska lämnas mellan olika myndigheter trots att medgivande kan saknas.* Lagstöd och detaljer finns längre bak i dokumentet. Här beskrivs huvudreglerna:

- Sekretessen hindrar inte att uppgift om en enskild eller någon närstående till denne lämnas från en myndighet inom socialtjänsten till en annan sådan myndighet eller till en myndighet inom hälso- och sjukvården, eller lämnas från en myndighet inom hälso- och sjukvården till en annan sådan myndighet eller till en myndighet inom socialtjänsten, om det behövs för att ge den enskilde nödvändig vård, behandling eller annat stöd och denne
 1. inte har fyllt arton år,
 2. fortgående missbrukar alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel, eller
 3. vårdas med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.*Detsamma gäller uppgift om en gravid kvinna eller någon närstående till henne, om uppgiften behöver lämnas för en nödvändig insats till skydd för det väntade barnet.*
- *Myndighet kan lämna uppgift till polis vid misstanke om brott mot barn under 18 år. De brott som kan anmälas misstanke om är brott mot liv och hälsa, dvs. kroppsskada och misshandel, brott mot frihet och frid, sexualbrott samt brott som avses i lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor.*
- *Sekretessen bryts för sjukvård och socialtjänst gentemot polis i fråga om misstanke om fullbordat brott mot person över 18 år där brottet har en lägsta strafftid på ett år, exempelvis vid misstanke om grov misshandel.*
- *För polisanmälan från sjukvård och socialtjänst vid misstanke om försök till brott får det inte vara stadgat lindrigare straff än fängelse två år, exempelvis människohandel eller försök till dråp. Vid misstanke om sådana brott kan polisanmälan göras av myndighet även utan medgivande. Våldtäkt som är vanligt i samband med kvinnomisshandel har också en lägsta strafftid om två år. Misstanke om försök till våldtäkt kan därmed polisanmälas av sjukvårdspersonal eller socialtjänstpersonal utan medgivande.*

- Någon skyldighet att på eget initiativ lämna uppgifter finns inte. Men enligt kommentaren till lagen ska detta inte innebära att myndigheterna ska vara passiva när det uppkommer misstankar om brott. *Tvärtom anses det önskvärt att myndigheterna utnyttjar de möjligheter som ges att lämna ut uppgifter.* Offentlighets- & Sekretesslagen hindrar inte att en uppgift som gäller misstanke om brott enligt ovan lämnas till åklagare eller polis. Om osäkerhet råder kring straffskala för brott – samråd med polis/åklagare.
- Det föreligger en *skyldighet* att avslöja vissa allvarliga brott som är ”å färde”. Om en socialsekreterare t.ex. får reda på att en enskild är i begrepp att döda eller allvarligt misshandla sin hustru, så är hon/han skyldig att anmäla det till polisen. *Detsamma gäller om kvinnan själv lämnat uppgiften.*
- Barn som upplevt våld i familjen är offer för ett brott och måste uppmärksammas för att kunna få det skydd och stöd de behöver. *Alla som arbetar inom verksamheter som berör barn och ungdom har en skyldighet att genast anmäla till socialtjänsten om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialtjänsten måste ingripa till skydd för ett barn.* De personer som enligt lag har skyldighet att anmäla har också skyldighet att till socialtjänsten lämna uppgifter som kan vara av betydelse för utredning om barnets behov av skydd. Förutom barn som direkt utsätts för våld, är barn som bevittnar våld i en mycket utsatt position. I familjer där den ena föräldern misshandlas sviktar i regel båda föräldrarna i sin föräldraroll. Anmälningssplikten häver sekretessen. Anmälningssplikten förutsätter inte att det är klarlagt att socialtjänsten behöver ingripa. Även uppgifter som är svårbedömda eller obestyrkta ska anmälas om de tyder på att ett barn kan vara i behov av stöd eller hjälp från socialtjänstens sida (orosanmälan). Att bedöma om kriterierna för att göra en anmälan är uppfyllda eller inte är ibland en svår uppgift men det är inte anmälarens sak att utreda och att avgöra allvaret i barnets situation, det är socialtjänstens uppgift.
- I Socialtjänstlagen SoL *uppmannas också var och en, d.v.s. allmänheten, samt myndigheter och yrkesverksamma som inte omfattas av anmälningsskyldigheten, att anmäla misstanke om missförhållanden för barn till socialtjänsten (orosanmälan).*

Lagparagrafer

- Brottsbalken (BrB) 3 kap** Brottn mot liv och hälsa.
- Brottsbalken 4 kap** Brottn mot frihet och frid.
- Brottsbalken 4 kap, 4a§, 2:a st** Grov kvinnofridskränkning, upprepade brott med avsikt att kränka enl 3, 4 el 6 kap BrB, mot närstående kvinna.
- Brottsbalken 6 kap** Sexualbrott.
- Brottsbalken 23 kap 6§** Skyldighet för alla att lämna uppgift till Polisen vid misstanke om förberedelse av vissa allvarliga brott.
- Offentlighets- och sekretesslagen 26 kap. 1s§** Sjukvårdssekretessen.
- Offentlighets- och sekretesslagen 26 kap. 1 §** Sekretess inom socialtjänsten.
- Offentlighets- och sekretesslagen 6 kap. 5 §** Sekretessen hävs mellan myndigheter vid uppgiftsskyldighet enligt lag eller förordning.
- Offentlighets- och sekretesslagen 10 kap. 21 §**
- Sekretessen hävs och myndigheter kan lämna uppgift till polisen vid misstanke om brott mot person som ej fyllt 18 år enl Brottsbalken 3, 4 och 6 kap eller enligt lagen (1982:316) mot könsstympning av kvinnor.
- Offentlighets- och sekretesslagen 12 kap. 3 §**
- Om sekretess till skydd för en underårig, även i förhållande till dennes vårdnadshavare.
- Offentlighets- och sekretesslagen 25 kap.resp 26 kap. 9 §**
- Sjukvården, socialtjänsten m fl har rätt att häva sekretessen för att ge nödvändig vård, om vårdtagaren är under arton år eller om någon vuxen eller närstående missbrukar droger. Gäller även gravida kvinnor och närstående, som skydd för det väntade barnet.
- Socialtjänstlagen 12 kap. 10§**
- I 12 kap. 10 § SoL framgår det att man inom socialtjänsten får göra en polisanmälan när det gäller misstanke om brott.
- I 10 kap. 23 § Offent- och SekrL står det att det då gäller fullbordat brott för vilket inte är stadgat lindrigare straff än fängelse ett år. Som exempel kan nämnas grov misshandel. För misstanke om försök till brott får det inte vara stadgat lindrigare straff än fängelse två år. Som exempel kan nämnas våldtäkt.**
- Socialtjänstlagen 14 kap. 1§**
- Skyldighet för anställda vid myndigheter (sjukvården, polisen, skolan m fl) att till socialtjänsten anmäla misstanke om att ett barn kanske far illa.

Sjukvården

När en person som kan ha blivit misshandlad uppsöker en vårdinrättning i Gällivare kommun gäller följande:

- Vid misstanke om våld i nära relation och/eller sexuellt våld ska varje medföljande avvisas vänligt men bestämt. **Samtal** med och **undersökning** av den utsatta bör ske utan närvaro av medföljande. Ge dig tid att lyssna och visa förståelse, empati och respekt. Detta kan få en avgörande betydelse för fortsatt krisbearbetning.
 - Lämna inte personen **ensam**. Se till att sjukvårdspersonal alltid finns med i rummet.
 - Fråga **rakt på sak**: ”Har du blivit slagen?” ”Har du råkat ut för något annat?” **Dokumentera**. Ta noggrann anamnes med vikten lagd på den våldsutsattas upplysningar om skadans uppkomst. Observera att det är vanligt att misshandlade ger vilseledande uppgifter om skadornas uppkomst på grund av skamkänslor och rädsla. Dokumentera den psykiska reaktionen.
 - Observera spår eller skador på kläderna, **dokumentera/fotografera** detta. Uppmana den utsatta att inte tvätta kläderna förrän polisen talat med henne.
 - Framhåll möjligheterna till **hjälp**, även om den utsatta nekar till misshandel.
 - Om den utsatta kommer från **annat land** och/eller **annan kultur**, förklara att svenska lagar, rutiner och förhållningssätt gäller i Sverige.
 - Lägg inte dina egna **värderingar** eller kritik i mannens/kvinnans relationer.
 - Erbjud **inläggning** på sjukhus även om den utsattas skador inte motiverar inläggning, om skyddsbehovet inte tillgodoses på annat sätt.
 - Om den utsatta mår så dåligt att hon är i behov av psykiatrisk hjälp, kontakta **psykjouren** på telefon 194 26.
 - Erbjud kontakt med **socialtjänsten, kvinnojouren, eller brottsofferjouren**. Lämna informationshäfte
 - Förmedla kontakten till **primärvården**, via dator/fax, som kontaktar den utsatta för att avtala om besöket.
 - **Fotografera/dokumentera skadorna en andra gång** på hälsocentralen. Skadorna kan synas bättre efter någon dag.
 - Ta alltid reda på om den utsatta har **barn** och om det finns bonusbarn i familjen. Berätta att information om det som hänt kommer att lämnas till socialförvaltningen enligt 14 kap 1 § Socialtjänstlagen. Detta för att den utsatta ska kunna få det stöd som hon och barnen så väl behöver genom att barnen troligtvis har bevittnat våld.
 - När det gäller barn och ungdomar under 18 år som utsatts för eller misstänks ha utsatts för misshandel och/eller sexualbrott eller bevittnat våld **skall anmälan** till socialförvaltningen göras enligt 14 kap 1 § Socialtjänstlagen (orosanmälan).
 - Uppmana den utsatta att göra en **polisanmälan**. Sjukvårdspersonal kan alltid göra en anmälan om den utsatta gett sitt samtycke.

Grov misshandel kan vara försök till dråp som har lägsta **strafftid** av två år. Vid misstanke om sådana fall kan **polisanmälan göras utan den utsattas medgivande**.

- **Våldtäkt**, som är vanligt i samband med kvinnomisshandel, har också en lägsta strafftid om två år och misstanke kan följaktligen också **anmälas av sjukvårdspersonal utan medgivande**.
- **Känedom om brott** med en lägsta strafftid om ett år kan också anmälas av sjukvårdspersonal utan medgivande, t ex grov misshandel.
- **Våldsutsatt person** som besöker en akutmottagning, hälsocentral eller annan inrättning skall i möjligaste mån få en snabb adekvat medicinsk bedömning. Det är viktigt att skador dokumenteras så snabbt som möjligt och följaktligen av den första vårdinstans som den utsatta och polisen vänder sig till. Om första vårdinstansen är akutmottagningen skall akutmottagningen alltid uppmärksamma primärvården om det fortsatta vårdbehovet. Primärvården är den vårdnivå som skall tillhandahålla adekvata hjälpinsatser, såväl fysiska som psykiska och vara det medicinska stöd som den utsatta kan vara i beov av.

Rättsintyg

Läkare har skyldighet att på begäran av polis och åklagare utfärda rättsintyg. Denna begäran kan komma långt efter undersökningstillfället och det är därför av stor vikt att alla skador är väl dokumenterade – fotografier (ej polaroid) är här av stort värde. Det är av stor vikt att även mindre skador som inte kräver behandling dokumenteras, t ex vid sexuella övergrepp, greppmärken eller mindre blåmärken och skador av äldre datum. Ange också om skadorna stämmer överens med patientens uppgifter om hur de uppkommit samt om dessa varit livshotande. Ange även om det föreligger risk för framtida men. **Observera att det kan vara en annan läkare som skall skriva rättsintyget utifrån journalanteckningar.**

Polis och Åklagare

Åklagaren leder alltid och ansvarar för utredningar om misstänkt brott mot nära anhörig och mot målsägande under 18 år samt utredningar om kontaktförbud. Åklagaren tar biträde av Polismyndigheten för att vidta åtgärder under utredning, exempelvis förhör med olika bevispersoner. Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten är olika myndigheter med olika ansvar.

Åklagaren ansvarar bland annat för (utdrag ur dokument från Åklagarmyndigheten i Luleå 20111013):

- att åklagare strävar efter närvaro vid förhör med målsägande under 18 år för en snabb och rättssäker utredning av misstänkt brott
- att barn uppmärksammas i utredningar som brottsoffer i brottsskadelagens mening
- att målsägandens skadeståndstalan förs i domstol
- att pröva ansökningar om kontaktförbud
- att åklagare medverkar i samverkansgrupper och bidrar med sin kompetens i olika sammanhang i den utsträckning det är möjligt.

När Polisen i Gällivare får kännedom om att en person blivit utsatt för våld och det finns anledning att anta att brott av denna typ är begånget gäller följande (sammandrag ur särskild överenskommelse mellan Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten i Norrbotten):

Förhöra och dokumentera

Då patrull kallats till platsen, skilj på paret och låt dem berätta vad som hänt var för sig. Den våldsutsatta videofilmas eller fotograferas. Vid videofilmning:

- 1) Håll till i ett avskilt rum
- 2) Ange tid, plats etc
- 3) Låt den utsatta lämna en kort berättelse framför kameran (den delen används separat om personen tar tillbaka sina uppgifter). Dokumentera därefter skadorna med kameran, utan den utsattas kommentarer.

Kontakta åklagaren från brottsplatsen

Åklagaren är förundersökningsledare i alla ärenden som rör misshandel, olaga hot samt upprepade fall av ofredande och hemfridsbrott som riktar sig mot närstående. Beredskapsåklagare finns tillgänglig dygnet runt. När det finns anledning att anta att brott av denna typ är begånget får medling inte ske, utan utredningsåtgärder ska vidtas. Målsägandeförhör och förhör med misstänkt kan ske på plats.

Eventuella tvångsåtgärder mot den misstänkte

Förundersökningsledare beslutar om tvångsåtgärder, vid brådskande ärenden kan polisman själv besluta i vissa fall. Fara för undanröjande av bevis föreligger regelmässigt initialt, ofta även recidivfara. I regel grips därför den misstänkte och förs till polisstationen för förhör. Eventuella skador på denne ska dokumenteras. En misstänkt som hävdar att han/hon varit utsatt för våld från målsägaren bör genomgå läkarundersökning. Kroppsbesiktning kan bli aktuell.

Husrannsakan på brottsplatsen

En husrannsakan kräver förundersökningsledares beslut. Fotografera eller videofilma. Finns omkullvälda möbler, krossat glas etc som styrker målsägandens eller den misstänktes uppgifter? Eventuellt sönderrivna/blodfläckade kläder, förstörda smycken, anteckningar etc tas i beslag.

Övriga närvarande personer

Vittnesförhör tas så snart som möjligt. Om barn i familjen varit närvarande dokumenteras detta i utredningen och anmälan till socialtjänsten sker. (Obs! Förhör med barn hålls inte initialt).

Läkarundersökning

Vid misstanke om misshandel tas den våldsutsatta till läkarundersökning och rättsintyg utfärdas. Den våldsutsatta ska ge tillstånd till läkarundersökningen och rättsintyg. Inhämta i förekommande fall även tillstånd att beställa kopia på journal.

Stöd och hjälp till den våldsutsatta

Utred behovet och upplys om möjlighet till hjälp från kvinnojouren, eventuellt annan bostad, kontaktförbud, målsägandebiträde, skyddad identitet, trygghetspaket (bl a larmtelefon). Hur ser den framtida hotbilden ut? Har våldsutövaren vapen? Underrätta socialtjänsten i samråd med den utsatta. Socialtjänsten kan därefter ta över en del av dessa skyddsåtgärder.

Det är viktigt att målsägandebiträden utses så tidigt som möjligt, och kan vara ett stöd för den utsatta även under tiden mellan anmälan och rättegång.

Övrigt

Om anmälan görs på polisstationen ska den, innan den våldsutsatta lämnar stationen, föredras för åklagare för beslut om förundersökning ska inledas.

Mål: Förundersökningar av aktuellt slag ska redovisas med förundersökningsprotokoll till åklagare senast fyra veckor efter anmälan. Åtal ska väckas inom sex veckor efter anmälan.

En bedömning måste göras från fall till fall om alla ovanstående åtgärder hinns med av en patrull på plats. Om patrullen får ett mer akut utryckningsuppdrag måste i undantagsfall någon av ovanstående åtgärder avbrytas och vidtas senare.

Socialtjänst

I Gällivare kommuns folkhälsoplan betecknas Våld i nära relationer som ett folkhälsoproblem som är ett gemensamt samhällsansvar.

I Socialtjänstlagen anges att kommunen skall erbjuda stöd och hjälp av olika slag till personer som behöver det. ViNR är ett socialt problem som omfattar såväl den utsatta som den våldsutövande och eventuella barn. Det är således socialtjänstens ansvar att ge information och stöd även till den våldsutövande och barnen.

Socialtjänstlagen 5 kap.11§:” Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp”.

Socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation

Socialnämnden ansvarar för att barn som utsatts för brott och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver

Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och skall ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver” Lag (2012:776)

När socialtjänsten kontaktas eller får kännedom om att någon utsätts eller har blivit utsatt för våld, erbjuds information om stöd och hjälp som socialtjänsten kan erbjuda.

Om den våldsutsatte bara vill ha information om vilket stöd som kan erbjudas görs ingen dokumentation eller utredning. Om den våldsutsatte ansöker om insatser kring hjälpbehovet, görs en utredning med dokumentation. Om det finns barn i familjen skall deras behov särskilt uppmärksammas i en skyddsbedömning och en utredning enligt 4 kap 1§SoL inleds.

Socialtjänsten i Gällivare erbjuder stöd till våldsutsatta personer i form av:

- Rådgivande samtal
- Stödsamtal
- Kontaktperson
- Ekonomiskt bistånd
- Stöd i föräldrarollen
- Familjerättsinformation
- Skyddslägenhet

Socialtjänsten i Gällivare erbjuder stöd till barn i form av:

- Stödsamtal
- Kontaktperson
- Kontaktfamilj
- Familjehem
- Trappan behandling

Elevhälsa

Handlingsplan på Välkommaskolan:

Följande arbetsgång gäller elever som är myndiga

- Ta elevens information på stort allvar.
- Stöd eleven att anmäla till polisen, och informera om det stöd och skydd eleven kan få.
- Berörd lärare informerar också rektor eller elevhälsoteamet.
- Följ upp att eleven får det skydd den önskar och har rätt till. Hjälプ eleven att få kontakt med polis, socialtjänsten med flera.
- Dokumentera det som framkommit under arbetets gång och de åtgärder som överenskommit.

Dokumentationen är viktig kunskap vid rättegångar och för de som tar över stödansvaret.

Kriminalvård

När domstolen dömt en person till fängelse, skyddstillsyn eller villkorlig dom med samhällstjänst är det kriminalvården som ansvarar för att påföljden verkställs. Innan rättegång i brottsmål med fängelse i straffskalan gör frivården en Gällivare personutredning.

Om det i utredningen framkommer att det handlar om våld i en nära relation och den misstänkte är villig att genomgå behandling så görs en fördjupad motivationsbedömning samt en bedömning av återfallsrisk med hjälp av s.k SARA-utredning. Frivården kan därefter föreslå skyddstillsyn med särskild behandlingsplan (s.k kontraktsvård) innefattande 28 programtillfällen i påverkansprogrammet IDAP (integrated Domestic Abuse Programme), ett beteendeterapeutiskt program som bygger på social inlärningsteori. Programmet genomförs i Luleå, den dömda åker dit en gång per vecka under drygt ett halvår, för att därefter genomgå återfallsprevention på hemmaplan hos en av frivårdsinspektörerna på frivården Gällivare som har särskild utbildning i detta. Den våldsutsatta som brottsoffer erbjuds under partners eller f.d partners behandling ett stöd genom en partnerkontakt via Brottsofferjouren eller Kvinnojouren. För den som döms till fängelse för våld i nära relation finns möjlighet att genomgå IDAP-programmet på tio anstalter i Sverige.

När det gäller sexualbrott så bedriver frivården i Luleå alltsedan 2010 behandlingsprogrammet ROS (Relation Och Samlevnad) enligt i princip samma upplägg som IDAP. Om den misstänkte våldsutövaren är intresserad av behandling görs fördjupad utredning med hjälp av särskilda risk- och lämplighetsbedömningsinstrument, och om så bedöms lämpligt kan frivården föreslå skyddstillsyn med särskild behandlingsplan innefattande genomförande av ROS. Programmet bedrivs individuellt av särskilt utbildade programledare under handledning av psykolog och innefattar 60 timmars grundbehandling följt av 21 timmars individuell uppföljning och återfallsprevention. På samma sätt som gällande IDAP är en förutsättning för deltagande i program att den dömda åker till Luleå för att gå sitt program, och när det gäller ROS, även för att genomgå uppföljning/återfallspreventiv del av programmet. Av resursskäl kan inte programmet erbjudas på plats i Gällivare.

För många sexualbrott, t.ex våldtäkt, är straffvärdet så högt att frivårdspåföljd av den anledningen inte kommer på fråga. Den som döms till fängelse kan då genomgå sexualbrottsprogrammet ROS på totalt sex anstalter i landet, och den fängelsedömde placeras regelmässigt på någon av dessa anstalter. Inför eventuell permission samt vid frigivning skickas information till brottsoffret.

IDAP och ROS föreslås endast i kontraktsform. I kontraktet skall det tydligt framgå vad klienten skall underkasta sig. Det skall också vara tydligt vad som räknas som misskötsamhet. Kontraktsvård föreslås endast för de klienter som aktivt vill arbeta med sin problematik utifrån brottsofferperspektivet. Ingen annan frivårdspåföljd föreslås.

I de fall våldet har samband med psykisk sjukdom och/eller missbruk av alkohol och droger, kan den dömda under sin verkställighet av fängelsedom eller skyddstillsyn få behandling för sina problem med stöd av föreskrift eller behandlingsplan. Det sker normalt i samverkan med socialtjänst och psykiatri.

Del II: Om Hedersrelaterat våld och förtryck/HRVF

Hedersrelaterat förtryck och våld har sin grund i kön, makt, sexualitet samt kulturella föreställningar om dessa - på samma sätt som mäns våld mot kvinnor generellt. Våldets struktur och mekanismer har därför många likheter. Det utövas i en nära relation och den våldsutsatte är på olika sätt beroende och starkt känslomässigt bunden till förövaren/förövarna. Dock finns det skillnader som att mäns våld mot kvinnor i nära relationer ofta utförs individuellt och blir kollektivt fördömt, medan det hedersrelaterade våldet utförs kollektivt och i vissa fall är socialt accepterat.

För att förstå våldets strukturer och mekanismer är synen på kvinnors och mäns sexualitet centralt. Detta både kring mäns våld mot kvinnor generellt och kring det hedersrelaterade våldet och förtrycket specifikt.

Vad gäller hedersrelaterat våld och förtryck är kontroll av flickors och kvinnors sexualitet centralt och starkt knutet till kollektivet där familjens rykte och anseende är avhängigt flickors och kvinnors beteende (vare sig faktiskt eller påstått). Kontrollen kan sträcka sig från begränsningar i flickors och kvinnors liv som klädval och socialt umgänge till livsval såsom utbildning, giftermål och skilsmässa. Tvångsäktenskap och könsstympning är företeelser vilka har sin grund i föreställningen om att familjens heder är avhängiga kvinnors och flickors sexuella beteende. Pojkar samt homosexuella, bisexuella och personer med könsöverskridande identitet och uttryck kan också utsättas. Våldet och förtrycket drabbar även homo- och bisexuella samt transpersoner av båda könen. Hederstänkandet i sin mest extrema form resulterar i hot om våld, våld, inklusive dödligt våld.

Våldets kollektiva karaktär innebär att det kan finnas flera förövare av båda könen, samt att offren kan vara både kvinnor och män, flickor och pojkar.

Att våldet ibland även är sanktionerat av den närmaste omgivningen gör att det krävs särskilda insatser, rutiner och kunskap för att agera mot detta, samt bemöta och hjälpa de utsatta.¹

Vid stöd och hjälp till en person som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck är det oerhört viktigt att en kontinuerlig bedömning av skyddsbehovet görs, inklusive behovet av sekretesskydd för delar av anmälan gentemot vårdnadshavare. Samråd gärna med Länspolisens personsäkerhetsgrupp på funktionstelefon 010 - 568 37 35 och med Länsstyrelsen Östergötland som har en enhet med ett nationellt uppdrag att stödja landets kommuner kring HRVF: www.hedersfortryck.se.

Konsekvenserna av brytning med den egna familjen blir inte lättare över tid utan kanske snarare tvärtom svårare, när vidden av förlusten står klar. Långsiktigt stödbehov som identitetsskyddande åtgärder, polishjälp vid behov, krisbearbetning, psykologhjälp och annat planeras i samråd.

Det finns skyddade boende särskilt anpassade för personer som är utsatta för HRVF. Man ska dock ha den geografiska placeringen i beaktande – det kan vara olämpligt med en placering i närhet av familj/släkt eller andra med samma bakgrund.

¹ Fritt ur Regeringens faktablad, november 2010

I texterna nedan nämns den utsatta som flicka/ /kvinna men tänk på att även en pojke/man kan vara offer för hedersrelaterat våld och förtryck.

Familjestruktur

De grupper och samhällen som karakteriseras av starkt hederstänkande är tydligt patriarkala till sin natur. En patriarkal familj kan liknas vid en pyramid med en styrande pappa i toppen. Pappan har den avgörande makten inom familjen. Pyramiden består av flera nivåer där även släkten ingår. Pyramiden (familjen) påverkas i olika grad av externa faktorer: i första hand släkten, därefter andra betydelsefulla personer som kollegor, vänner och religiösa auktoriteter, och i minst utsträckning av det omgivande samhällets institutioner såsom stat och myndigheter.

I detta system har män och kvinnor sina givna roller – kvinnorna har ansvar för hemmet och barnen, mannen förväntas fungera som familjens försörjare. Pappan har den största makten i familjen och representerar den i yttre kontakter. Mamman fungerar som en förmedlare och buffert mellan pappan och barnen. Äldste sonen har en framträdande position och samtliga pojkar har större handlingsutrymme än flickorna, som återfinns i botten av pyramiden och som har en underordnad och utsatt roll. Detta innebär att flickorna måste förhålla sig underordnade till sina bröder och samtidigt anpassa sig till krav från släkten och pappan (nivåerna ovanför i familjehierarkin). I denna typ av utvidgade familj har barn och föräldrar ansvar och skyldigheter inte bara mot varandra utan också i förhållande till en större krets släktingar. Eftersom familjen är den avgränsade enhet som ansvarar för medlemmarnas sociala och ekonomiska trygghet blir mycket få saker en familjemedlems enskilda angelägenhet. Ett giftermål medför till exempel såväl ekonomiska som andra konsekvenser för den utvidgade familjen. Det innebär att frågan om äktenskapspartner hanteras som en familjefråga, det vill säga vanligtvis av fadern som ansvarar för familjen. I den utvidgade familjen är man således i första hand en familjemedlem och i andra hand en enskild individ.

Heder och skam

Heder och skam är framträdande värden i patriarkala samhällen. Alla familjemedlemmar bidrar genom sitt handlande till familjens heder. Handlingarna bedöms utifrån kollektivets intresse och värderas efter om de är hedervärda eller inte. I familjer där hederstänkande dominerar ansvarar flickorna för att bevara sin oskuld inför äktenskapet. Oskulden och sitt goda anseende är den ”valuta” flickorna bidrar med till familjens välstånd. Om dessa egenskaper ifrågasätts drabbas hela gruppen; skam- och hederstänkandet gör att en persons dåliga rykte spiller över på övriga familjemedlemmar.

Flickornas oskuld har alltså en enorm betydelse i grupper med hederstänkande och kan symbolisera faderns ära. Därför måste flickornas beteende kontrolleras, ibland in i minsta detalj.

Det behövs inte mycket för att få ett dåligt rykte. Om den unga kvinnan talar med en utomstående man riskerar ryktet om lättsinnighet, vilket är detsamma som uttrycket hora står för, att dra vanära över hela familjen. En förlorad oskuld kan innebära en katastrof för en familj eller en hel släkt då en flickas dåliga rykte kan leda till att ingen av hennes systrar heller blir gifta.

Kollektivistiskt våld som en del av ett strukturellt förtryck

Kontroll, förtryck och våld mot en ung kvinna kan brukas av både män och kvinnor i familjen. För männens del därför att hedern är knuten till de unga kvinnornas sexuella beteende, och för kvinnornas del därför att de är ansvariga för barnens uppfostran och därmed ansvariga om flickan bryter mot familjens normer. Att undvika skam och vanära över sin familj blir ett överordnat mål. I det hedersrelaterade våldet skuldbeläggs flickan totalt. Brytningen mot normerna anses som ett oåterkalleligt felsteg. Anhöriga kan utsättas för starka påtryckningar att utöva repressivt våld.

Den heder som kränks måste återupprättas och det är familjens ansvar att se till att detta sker. Kvinnan kan uteslutas ur gruppen och får klara sig själv, ibland kan straffet bestå av hot och misshandel eller påtvingat äktenskap med en mindre attraktiv partner. I värsta fall blir konsekvensen hedersmord, man anser att någon måste dö för att hedern ska återupprättas.

Rubbad maktbalans

För familjer från patriarkaliska samhällen kan det bli så att den gamla ordningen till stor del upphävs vid ankomsten till Sverige. Viktiga faktorer såsom tradition, ålder och kön sätts ur spel. Förändringen är påtaglig för männen som förlorar sin självklara huvudroll och makt. Majoriteten finner sig till rätta och fungerar väl men en del män har svårt att hantera statusförlusten och blir kontrollerande.

Barnen ”växer förbi” föräldrarna och blir ett hot mot föräldrarnas maktutövning då de genom bland annat sin skolgång blir mer integrerade i samhället och får större medvetenhet om sina rättigheter som individer – och som flickor. Föräldrarna, om de inte lär sig svenska, blir ofta beroende av barnen i sina kontakter med samhällets myndigheter. När barnen blir tolkar av språket och omvärlden rubbas maktbalansen inom familjen, den traditionella familjestrukturen vänds upp och ned och föräldrarna mister auktoritet. När den sociala ordningen är under press och när tidigare normer inte längre tas för givna blir det ofta nödvändigt med restriktioner som tidigare inte behövts i hemlandet. Särskilt de unga ogifta flickornas livsstil blir utsatt för en stark social kontroll. Skvaller och rykten är en del av denna kontroll.

Förstärkande faktorer

- Problemen kan förstärkas om man lever i etniskt och socialt segregerade bostadsområden med stark social kontroll, ofta mer än i hemlandet.
- Många föräldrar vet inte hur svenska familjer fungerar och ser ut och sätter därmed hårdare gränser av rädsla för att barnen ska påverkas av det yttre samhället.
- Invandrade mäns svårigheter att komma in i samhället på grund av arbetslöshet och språkproblem.
- Hedersdominerade familjer kan vara satta under press från släktingar och vänner i hemlandet. Där finns ingen förståelse för att flickors och kvinnors rättigheter i Sverige är annorlunda och bygger på en jämställd och jämlik relation mellan kvinnor och män.
- För invandrarungdomar sker en anpassning till den svenska kulturen och normerna som gäller för ungdomen. Detta förstärker konfrontationen hemma mellan generationerna vilket i sin tur leder till än starkare tvångsinslag och kontrollbehov.

Förekomst

Hedersrelaterat våld och förtryck är mer vanligt förekommande i vissa länder såsom Iran, Irak, Afghanistan, Turkiet, Indien, Pakistan, Bangladesh, vissa afrikanska länder och då framför allt där kvinnlig könsstympning förekommer, och i Balkan och Sydeuropa. Det förekommer också bland olika etniska grupper som exempelvis romer och kurder.

Detta innebär självklart inte att hedersvärderingar som leder till förtryck och våld finns bland alla familjer inom dessa länder, eller att alla fäder med denna bakgrund brukar våld mot sina döttrar i hederns namn. Det hedersrelaterade våldet är inte förbundet med någon viss religion eller kultur. Det handlar om traditioner och framför allt om maktstrukturer.

Tecken som bör leda tanken till hedersrelaterat våld och förtryck

- Partner/familjemedlemmar är överbeskyddande, kontrollerande eller vägrar lämna flickan/kvinnan ensam.
- Flickan/kvinnan är överdrivet orolig, rädd för medföljande person (tänk på att "väninnan" kan vara en av förövarna)
- Upprepade besök för diffusa symtom – även flera uteblivna besök.

Psykosomatiska/stressrelaterade symtom:

- Kronisk smärta eller andra smärtsymtom
- Depression, ångest, koncentrationsstörningar, sömnproblem
- Ätstörningar
- Självmordsförsök
- Hjärtproblem
- Alkohol-/drogproblem
- Posttraumatiskt stresssymtom, akut stressyndrom

I vissa fall kan den som utsatts för hedersrelaterat våld uppvisa en speciell skadebild vilket hänger samman med att hedersvåldet till viss del är symboliskt. Särskilt uppmärksam bör man vara på att hedersbrott kan döljas bakom fingerade självmord och incidenter som fall- och trafikolyckor samt brännskador.

Det fysiska våldet har ibland rituella inslag. Exempel på typiska skador är:

- Hår som slits, klipps eller skärs av
- Skador på huvudsvålen, skalpering
- Våld med tillhyggen som exempelvis sladdar eller skor
- Brännskador, eventuellt från upphettade föremål
- Våld mot fotsulorna
- Lukt eller spår från brännbar vätska
- Stor mängd sticksår

Viktigt att uppmärksamma hos unga kvinnor är den speciella utsatthet de kan leva under, och som bottnar i en ökad risk för att utsättas för sexuella övergrepp. Gärningsmännen kan känna sig relativt säkra på att gå fria från straff eftersom kvinnorna kan vara obenägna att anmäla brottet. Eftersom sexuella övergrepp innebär en stor skam både för henne själv och hennes familj, håller flickan/kvinnan ofta tyst om vad hon råkat ut för.

Primärvården Gällivare, Ungdoms-mottagningen samt Gällivare sjukhus, vid HRVF

- Vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck ska samtal med och undersökning av personen ske utan närvaro av medföljande. Använd endast auktoriserad tolk när tolkbehov finns, det är exempelvis inte lämpligt att låta släkt tolka. Telefontolk som godkänts av personen är att föredra. Ge dig tid att lyssna och visa förståelse, empati och respekt. Detta kan få en avgörande betydelse för personens fortsatta krisbearbetning.
 - Lämna inte personen ensam. Se till att sjukvårdspersonal alltid finns med i rummet.
 - Fråga rakt på sak: ”Har du blivit slagen?” ”Har du råkat ut för något annat?” Dokumentera. Ta noggrann anamnes med vikten lagd på personens uppgifter om skadans uppkomst. Förklara varje form av undersökning och behandling, vad, hur och varför den utförs. Observera att det är vanligt att personer som utsatts för våld ger vilseledande uppgifter om skadornas uppkomst på grund av skamkänslor och rädsla. Dokumentera den psykiska reaktionen.
 - Observera spår eller skador på kläderna, dokumentera detta. Uppmana personen att ej tvätta kläderna förrän polisen kontaktats.
 - Fotografera skador med digitalkamera.
 - Framhåll möjligheterna till hjälp, även om personen nekar till våld och förtryck.
- Förklara att våld, hot och sexuella övergrepp är brottsliga handlingar och var medveten om att det kan finnas flera förövare vilket gör hotbilden mer komplex. Vikten av sekretessen kan inte nog understrykas i de fallen. Familj/partner kan ha många sätt att leta reda på personen vilket kan innebära direkt livsfara.
 - Erbjud inläggning på sjukhus, även om personens skador inte motiverar inläggning, om skyddsbehovet inte tillgodoses på annat sätt.
- Erbjud kris- och stödsamtal med kurator eller personal med likvärdig kompetens. Om det finns ett behov av psykiatrisk hjälp, kontakta psykijouren.
- Erbjud kontakt med kvinnojouren, brottsofferjouren eller socialtjänsten. Lämna kontaktuppgifter.
- Fotografera/dokumentera skadorna en andra gång på hälsocentralen. Skadorna kan synas bättre efter någon dag.
 - Om personen har barn eller själv är under 18 år, informera om vårdens skyldighet att göra en anmälan vid misstanke om att barn far illa, enligt 14 kap 1 § socialtjänstlagen.
 - Uppmana personen att göra en polisanmälan. Sjukvårdspersonal kan alltid göra en anmälan om det finns ett samtycke.
 - Vid misstanke om grov misshandel och våldtäkt, som har lägsta strafftid två år, kan polisanmälan göras utan personens medgivande.
 - Kännedom om brott med en lägsta strafftid om ett år kan också anmälas av sjukvårdspersonal utan medgivande, t ex grov misshandel.
- Oavsett om den som utsatts för hot och våld besöker en akutmottagning, hälsocentralen eller annan inrättning ska en snabb adekvat medicinsk bedömning göras. Det är viktigt att skador dokumenteras så snabbt som möjligt av den första vårdinstansen personen kommer i kontakt med. Om första vårdinstansen är akutmottagningen ska primärvården alltid uppmärksammas för att följa upp det fortsatta vårdbehovet. Primärvården är den vårdnivå som ska tillhandahålla adekvata hjälpinsatser, såväl fysiska som psykiska, och vara det medicinska stöd personen kan vara i behov av.
- Förmedla kontakten till primärvården som i sin tur kontaktar personen för att avtala om tid för besöket.

Skolans arbete när det gäller hedersrelaterat våld

Skolans ansvar

Rektorer har ett särskilt ansvar enligt Skollagen 2010:800, Lgr 11 och Lpfö 98 för att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsplaner för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling bland eleverna och personal. "Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på."

"Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser."

Vid misstanke om hedersrelaterat förtryck, hot och våld ska rektor alltid hållas informerad. Vid dessa situationer är det nödvändigt att skolan har ett gott samarbete med socialtjänsten. Finns misstanke om att en elev bedöms vara utsatt för ett hedersrelaterat förtryck och/eller i hederns namn måste skolan agera. Skolans ansvar slutar när man säkert vet att andra myndigheter tagit vid.

Omyndig elev

Om personal inom skolan misstänker att eleven är utsatt för eller riskerar utsättas för olaga tvång, hot eller våld, att det finns risk att eleven mot sin vilja sänds bort till hemlandet, eller planeras bli bortgift måste berörd lärare/personal agera. Agera enligt följande:

- Ta elevens information på allvar.
- Kontakta socialtjänsten skyndsamt för en preliminär bedömning av situationen.
- Anmälan till socialtjänsten och eventuellt polisen. Tänk på att anmälan till socialtjänsten bör göras skriftligt.
- Informera rektor.
- Dokumentera det som framkommit under arbetets gång och åtgärder.
- Vid behov tas kontakt med Elevhälsan för handledning/rådgivning till personal på skolan.

Myndig elev

Följande arbetsgång gäller elever som är myndiga och i samma situation som ovan.

- Ta elevens information på stort allvar.
- Stöd eleven att anmälan till polisen och informera om vilket stöd och skydd eleven kan få.
- Berörd lärare informerar också rektor eller elevhälsan.
- Följ upp att eleven får det skydd den önskar och har rätt till. Hjälプ eleven att få kontakt med polis, socialtjänsten med flera.
- Dokumentera det som framkommit under arbetets gång och åtgärder.

Dokumentationen är viktig kunskap vid rättegångar och för de som tar över stödansvaret.

Socialtjänsten vid Hedersrelaterat våld och förtryck

När det gäller hedersrelaterad problematik så är personen utsatt för våld och hot från den egna gruppen och familjen. Att socialtjänsten har kontakt med en vårdnadshavare kan därför i sig utgöra ett hot mot flickan/pojken.

Utifrån problematiken är det viktigt att tydligt informera den hjälpsökande om hur socialtjänsten och andra myndigheter kan hjälpa till, och göra personen medveten om olika alternativ och vilka konsekvenser de olika alternativen medför. Det är också oerhört viktigt att bedöma eventuellt akut skydds- och hjälpbehov och behovet av sekretesskydd för delar av anmälan gentemot föräldrarna. Detta görs under utredningstiden med stöd av Offentlighets- och sekretesslagen 10 kap, 21 § och efter utredningstiden med stöd av samma lag, 12 kap, 3 §.

Det finns anpassade skyddade boenden att nyttja vid hedersrelaterat våld och förtryck. Man skall dock ha i beaktande den geografiska placeringen: Det är ofta olämpligt att placera i närheten av familj/släkt eller andra med samma bakgrund och synsätt. Konsekvenserna av brytning med den egna familjen blir inte lättare över tid utan kanske snarare svårare när vidden av förlusten står klar. Långsiktigt stödbehov beaktas och planeras i samråd med andra aktörer, t.ex. stödjande insatser, identitetsskyddande åtgärder, polishjälp vid behov, krisbearbetning/psykologhjälp eller annat.

Kriminalvården om Hedersrelaterat våld och förtryck

Kriminalvården har i likhet med många andra statliga myndigheter ett regeringsuppdrag att arbeta för att motverka hedersrelaterat våld. Hittills har arbetet med frågan rent konkret handlat om att öka kunskapen hos personalen i Kriminalvården, bland annat genom att ta fram utbildningsmaterial som används vid kriminalvårdsutbildningen. Kriminalvården centralt stöder forskningsprojekt i ämnet och bedriver också egen forskning.

Kriminalvården och Länsstyrelsen Östergötland har inlett en gemensam satsning kring frågor som rör hedersrelaterat förtryck och våld. Satsningen handlar dels om att öka kunskapen hos Kriminalvårdens personal om hedersrelaterat våld. Syftet är också att utveckla arbetssätt för att upptäcka hedersproblematik bland klienterna.

Några specifika insatser riktade mot hedersrelaterat våld, t.ex påverkans- eller behandlingsprogram, finns dock ännu inte tillgängliga.

Del III: Exempel på mer stöd och information:

Kvinnojouren Nike

Kvinnojouren är en ideell förening, alltså ingen myndighet.

Kvinnojouren har tystnadsplikt, för ingen registrering och de som kontaktar jouren kan vara helt anonyma. Kvinnojouren har stor erfarenhet av att möta kvinnor som utsatts för fysiskt, psykiskt och sexuellt våld.

Kvinnojouren har en kvinna anställd under dagtid.

Övrig tid på kvällar och helger är jourtelefonen i mesta möjliga mån bemannad av ideella jourkvinnor.

Kvinnojouren erbjuder:

- Akut skyddat boende för kvinnor och deras barn
- Enskilda samtal
- Hjälptill självhjälp
- Stöd vid myndighetskontakter
- Råd till anhöriga

Kvinnojouren **kontaktas via telefon 0970-100 88**, eller info@kvinnojourennike.se

För mer information besök kvinnojourens hemsida www.kvinnojourennike.se

Brottsoffermyndigheten

Brottsoffermyndigheten är en nationell statlig myndighet som har som övergripande mål att främja brottsoffrens rättigheter, behov och intressen. Myndigheten är placerad i Umeå och kärnverksamheten handlar om att besluta i ärenden om brottsskadeersättning och om medel från Brottsofferfonden samt att fungera som ett kunskapscentrum i frågor som rör brottsoffer.

Brottsoffermyndigheten nås på telefon 090-70 82 00

Hemsida: www.brottsoffermyndigheten.se

BRIS

Barnens Rätt I Samhället utgör ett stöd för barn i utsatta situationer.

Barnens hjälptelefon 0200-230 230 för barn upp till 18 år har telefonjour må-fre kl 15-21, lö-sö och helgdagar kl 15-18. Vuxna som har frågor och vill ha råd om något som rör barn kan ringa BRIS vuxentelefon 077-150 50 50. Vuxentelefonen är bemannad må-fre kl 10-13.

Kvinnofridslinjen

Stödtelefon för dig som utsätts eller har blivit utsatt för hot eller våld. Samtalet är gratis och syns inte på telefonräkningen.

Telefon 020-50 50 50. Det går också att använda texttelefon. 020-600 600. Läs mer på www.texttelefoni.se

Personsäkerhetsgruppen vid Länspolisen

Länspolisens Personsäkerhetsgrupp är placerad i Luleå, och ger stöd över hela länet. Gruppen arbetar med att ge information om brottsofferstöd, i kombination med olika grader av personsäkerhetsarbete.

Till gruppen kan du som polis, annan professionell, stödperson, anhörig eller själv brottsutsatt vända dig med frågor kring bland annat:

Utsatt för brott – orolig och rädd. Hotad person. Hedersproblematik. Strukturerade riskanalyser. Stalking/olaga förföljelse. Kontaktförbud. Samråd kring våld i nära relation.

Gruppens arbete sker separat från Polisens övriga utredningsarbetet och frågor kan ställas anonymt.

Kontaktuppgifter: 010 – 56 83 735 vardagar. Personsaakerhet.norrbotten@polisen.se

Fler webbsidor

Mydighetsgemensam webbportal i Norrbotten	www.valdmotnara.se
Polismyndigheten	https://polisen.se/utsatt-for-brott/olika-typer-av-brott/brott-i-nara-relation/
Kvinnofridsportalen - NCK	www.kvinnofrid.se
Kvinnofridslinjen 020-50 50 50	www.kvinnofridslinjen.se
BRÅ	www.bra.se
BOJ	www.boj.se
Brottsofferjouren för unga	www.ungaboj.se
HBT&HEDER	www.hbtheder.se
Hedersrelaterat våld, Fryshuset Elektra	http://elektra.fryshuset.se/
Kränt	www.krankt.se
Mansjouren Västerbotten	www.mansjouren.ac.se
Män för jämställdhet	www.mfj.se
Riksorg. mot sexuella övergrepp 08-644 03 55	www.hopp.org
Riksorg. stödcentrum mot incest 08-696 00 95	www.rise-sverige.se
Riksorg. för kvinnojourer och tjejjourer i Sv.	www.roks.se
Unizon	www.unizon.se
Riksorg. för anhöriga till våldsdödade	www.rav.se
Rädda Barnen	www.rb.se
Terrafem (nationell kvinnojourtelefon) 020-52 10 10	www.terrafem.org för kvinnor med icke svensk bakgrund, telefonsvarare vardagar 8-18 på 66 olika språk

Kontaktlista

Myndighet/organisation	Öppet	Telefon
SOS larmtjänst	Dygnet runt	112
Polisen	Dygnet runt	114 14
Räddningstjänsten	Dygnet runt	0970-551 65
Socialtjänsten	Kontorstid	0970-8180 00
Socialtjänsten	Vardagkvällar/Helger	0970-8182 12
Familjerådgivning		0970-8189 34
Elevhälsan	Kontorstid	0970-8180 00
Ungdomsmottagningen		0970-190 86
Sjukvårdsupplysningen	Dygnet runt	1177
Akuten	Dygnet runt	1177
Kvinnokliniken	7.00-12.00 1300-15.00	0970-190 00,0104-52 63 00
Laponia Hälsocentral	7.30-16.00	0970-197 10, receptionen 0970-19888
Jourpsykiatrin	Dygnet runt	0970-194 26
Vuxenpsykiatrin	08.00-15.00	0970-196 36
Barn- och ungdomspsykiatrin	08.00-17.00	0970-194 47.
Gällivare hälsocentral	08.00-17.00	0970-668 90
Kvinnojouren Nike i Gällivare	07.00-22.00	0970-100 88
Terrafem	Dygnet runt	020-52 10 10
Somaya	Må-Fre 9-16	020-81 82 83
Kvinnofridslinjen	Dygnet runt Textelefon	020-50 50 50 020-600 600
Åklagare	9-12, 13-15	010-562 65 80
Migrationsverket	8.00-16.00	0771-235 235
Kriminalvården		077-22 808 00
Försäkringskassan	8.00-16.00	0771-524 524
Kvinnojouren i Jokkmokk		073-036 71 62
Kvinnojouren Kiruna		0980-195 00

Kvinnojouren Iris i Luleå		0920-22 22 23
Kvinnojouren i Boden		0921-188 81
Gällivare församlings pastorsexp		0970-755 30
Sjukhuspräst		0970-191 44
Diakonijouren och Jourhavande präst		via 112
BRIS	Dygnet runt	08-598 888 00
Brottsofferjourens jourtelefon	Dygnet runt	0200-212 019
Nationellt resurstöd för dig som möter romska kvinnor utsatta för våld i nära relation:		
Romska och resande kvinnorjouren		073-557 89 44

Centrum mot våld, Umeå, 020-41 04 20

En resurs för dem som arbetar med våldsutsatta kvinnor och barn samt män som utövar våld. Olika enheter nås via olika telefonnummer; Barnahus, Kvinnofridsmottagningen, och Mansmottagningen mot våld.

Kvinnofridsmottagningen har även information, utbildning och konsultation till professionella. 020-410 420

Manscentrum, Stockholm

08 – 643 11 83,

Rådgivning för män i kris.

